

LAKIALOITE 41/2001 vp

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 10 ja 10 a §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan muutosta kuntien perimien sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen määräytymisperusteisiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja ovat muun muassa avopalvelujen maksut, jotka koskevat kotona annettavaa palvelua, asumispalvelua, vaikeavammaisen kuljetuspalveluja, terveyskeskuksen avohoidon maksuja, sairaalan poliklinikamaksua ja eräitä muita sairaalamaksuja. Asiakasmaksuja ovat myös laitoshoidon maksut, jotka erikseen määrittelevät lyhytaikaisen laitoshoidon maksut, päivä- ja yöhoidon maksut, kuntoutushoidon sekä pitkäaikaisen laitoshoidon maksut.

Aloitteen mukaan palvelun käyttäjän tuloksi ei nykyisestä poiketen laskettaisi eläkkeensaajien hoitotukea runsaasti avopalveluja käyttävien tulojen mukaan määräytyviä kuukausimaksuja määrättäessä.

Eläkkeensaajien hoitotuella pyritään tukemaan sairaan ja vammaisen henkilön kotona asumista ja siellä tapahtuvaa hoitoa sekä korvaamaan sairaudesta tai vammaisuudesta aiheutuvia erityiskustannuksia. Hoitotuen saaminen edellyttää aina, että henkilön toimintakyky on alentunut yhdenjaksoisesti ainakin vuoden ajaksi. Toimintakyvyn alentumisella tarkoitetaan sitä, että henkilön kyky huolehtia itsestään ja toi-

minnoistaan on sairauden tai vamman johdosta vaikeutunut. Hoitotuki on porrastettu kolmeen ryhmään avuntarpeen, ohjauksen ja valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten määrän perusteella.

Kun sekä hoitotuki vaikuttaa maksuihin että maksut vaikuttavat hoitotuen suuruuteen, tästä seuraa maksujen automaattinen nousu henkilölle, jolle maksujen vuoksi on myönnetty hoitotuki. Tästä taas seuraa usein korotetun hoitotuen kriteerien täittyminen. Kun hoitotuki muutetaan korotetuksi hoitotueksi, seuraa siitä taas maksujen nousu. Maksujen noustua jälleen täyttää korotetun hoitotuen saaja usein erityishoitotuen ehdot ja hänelle myönnetään erityishoitotuki. Tämän jälkeen taas maksut nousevat. Erityishoitotuen saajalla on usein myös muita kustannuksia ja avun ja valvonnan tarvetta, joiden osuus hoitotuesta syrjäytyy kokonaan. Maksujärjestelmästä ainoa hyötyjä on hoitotuen saajan kotikunta. Tätä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena tapana lisätä kuntien maksutuloja. Ennen kaikkea tämä ei voi olla oikeudenmukaista, kun kyseessä on runsaasti apua ja valvontaa tarvitseva henkilö, jolle sairaudesta ja vammasta aiheutuu myös monenlaisia muita kustannuksia. Muutos vähentäisi jossain määrin kuntien saamia maksutuloja nykyisestä.

Vammaistuen ja lapsen hoitotuen tarkoitus on myös tukea kotona asumista, mutta niitä ei oteta huomioon avopalvelun maksuja määrittäessä.

Aloitteessa ehdotetaan nykyisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuasetuksen 27, 28 ja 29 §:n sisältämien normien siirtämistä asia-

kasmaksulakiin hiukan muutettuina. Samalla asiakasmaksulain 10 a §:ään, jossa säädetään päivähoitomaksusta, tehtäisiin lisäys, ettei eläkkeensaajan hoitotukea myöskään luettaisi päivähoidon hakijaperheen tuloiksi.

PERUSTELUT

1 Nykytila

Nykyisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 10 §:n mukaan asiakkaan maksukyvyn mukaan määräytyvän maksun suuruutta määrittäessä otetaan huomioon palvelua käyttäneiden henkilöiden tulot siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Tämän perusteella asiakasmaksuasetuksen 29 §:ssä on säädetty, että kotona annettavassa palvelussa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa asiakkaan maksuun vaikuttaviin tuloihin ei lueta lapsilisää, lapsen hoitotukea, asumistukea, vammaistukea, tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavia sairaanhoito- ja tutkimuskuluja, sotilasavustusta, rintamalisää, opintorahaa, aikuisopintorahaa, opintotuen asumislisää, opintojen johdosta suoritettavia apurahoja ja muita vastaavia avustuksia eikä perhehoidon kustannusten korvauksia. Luettelosta puuttuu eläkkeensaajan hoitotuki.

Asetus tuli voimaan 1.1.1993 (912/1992). Tämän jälkeen eduskunta on hyväksynyt lopullisesti Suomen uuden perustuslain (PL, 731/1999), joka tuli voimaan 1.3.2000. PL:n 19.3 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. PL:n 80.1 §:n mukaan tavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia tässä perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas-

maksut sosiaalipalveluista ovat sosiaalietuuden saamisedellytyksiin rinnastettava tekijä palvelun käyttäjän kannalta. Nykyinen tilanne, jossa pääosa asiakasmaksujen suuruuteen vaikuttavista tekijöistä on säädetty asetuksessa, ei nähdäksemme vastaa perustuslain 19.3 ja 80.1 §:n säädöksiä. Maksujen perusteet tulee kattavasti määrätä lain tasolla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 10 a §:n 3 momentissa säädetään niistä sosiaaliturvatuloista, joita ei oteta huomioon päivähoitomaksun suuruutta määrittäessä. Nykyisin voimassa olevassa säännöksessä tällaisina tuloina, jotka eivät lisää päivähoitomaksun määrää, ovat lapsilisien lisäksi lapsen hoitotuki, asumistuki, vammaistuki, tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavat sairaanhoito- ja tutkimuskulut, sotilasavustus, rintamalisä, opintoraha, aikuisopintoraha, opintotuen asumislisä, opintojen johdosta suoritettavat apurahat ja muut vastaavat avustukset, perhehoidon kustannusten korvaukset ja lasten kotihoidon tuki. Luettelossa ei kuitenkaan ole eläkkeensaajan hoitotukea.

Säännöksen sisältämät sosiaaliturvatulot ja niiden kohderyhmät sekä asiakasmaksuasetuksen 29 §:ssä että lain 10 a §:n 3 momentissa osoittavat, että varsin monet perhepoliittiset syyt vaikuttavat nykyisin asiakasmaksuja pienentävästi. Luettelossa on terveydellisiin syihin liittyen jo tällä hetkellä sekä lapsen hoitotuki että vammaistuki. Lisäksi luettelossa päivähoidon maksuja vähentävät erät tapaturmavakuutuslain sairaanhoito- ja tutkimuskulut.

2 Eläkkeensaajan hoitotuen lisäys siirtyy kunnan maksutuloihin

Hoitotuki on nähdäksemme verrannollinen lapsen hoitotukeen ja vammaistukeen. Nykyinen järjestelmä, jossa eläkkeensaajan hoitotuki otetaan huomioon tulona avopalveluiden ja päivähoidon maksuja määrättäessä, on perusteeton ja asettaa eläkkeensaajan hoitotukea saavat eri asemaan kuin muut vastaavia tukia saavat. Nykyisiä säännöksiä laadittaessa eläkkeensaajien hoitotuen erilainen kohtelu on ollut vain eräs keino saada kunnille suurempia maksutuloja ilman sosiaalipoliittisesti järkeviä syitä. Kotona runsaasti palvelua tarvitsevalle, eläkkeensaajan hoitotukea saavalle ei jää juuri mitään sosiaaliturvutuloa itselleen, koska eläkkeensaajan hoitotukea saavalla, mainittujen palveluiden käyttäjällä asiakasmaksut nousevat sen mukaisesti kuin hoitotuki lisääntyy. Hoitotuesta lopullinen hyödyn saaja on kunta.

Jos tätä tilannetta verrataan laitoshoidossa olevan asemaan, tilanne on epäoikeudenmukainen. Muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen 15 §:n mukaan pitkäaikaisessa laitoshoidossa maksua peritään enintään 80 % maksajan tuloista ja enintään niin, että hoidossa olevalle jää henkilökoh- taiseen käyttöön vähintään 450 markkaa kuukaudessa. Lisäksi eläkkeensaajan hoitotuessa on korvausta yleensä myös kotona omaiselta tai muulta saadusta avun ja valvonnan tarpeesta.

3 Aloitteen mukainen muutosehdotus

10 §:n 2 momentin kumoaminen. Momentti poistetaan, koska avohoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon osalta tulosisällönsä säatelevät asetuksen normit ehdotetaan muutettuna siirrettäväksi lakiin. Kysymys on voimassa olevan asetuksen 27, 28 ja 29 §:stä, joiden pääasiallinen sisältö ehdotetaan aloitteessa siirrettäväksi lain 10 §:n uudeksi 3—5 momentiksi.

10 §:n 3 momentti. Aloitteessa ehdotetaan nykyisen asiakasmaksuasetuksen 27 §:n siirtämistä asiakasmaksulain uudeksi 10 §:n 3 momentiksi. Tämän ehdotuksen mukaan kotona annettavan avopalvelun maksua määrättäessä pal-

velun käyttäjän kuukausitulona otetaan huomioon palvelun käyttäjän sekä hänen kanssaan yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elävän henkilön veronalaiset ansio- ja pääomatulot sekä verosta vapaat tulot. Jos kuukausittaiset tulot vaihtelevat, kuukausituloina otetaan huomioon viimeksi kuluneen vuoden keskimääräinen kuukausitulo. Tässä momentissa edellä säädetystä poiketen voidaan veronalaisina tuloina ottaa huomioon viimeksi toimitetussa verotuksessa vahvistetut vastaavat veronalaiset tulot korotettuina niillä prosenttimäärillä, jotka Verohallitus vuosittain antamissaan päätöksissä ennakoperinnän laskemisperusteista määrää.

10 §:n 4 momentti. Aloitteessa ehdotetaan asiakasmaksuasetuksen 28 §:n muotoilua uudeksi lain 10 §:n 4 momentiksi. Tämän mukaan pitkäaikaisen laitoshoidon maksua määrättäessä kuukausitulona otetaan huomioon hoitoa saaneen tulot ennakonpidätyksen ja ennakkokannon jälkeen sekä verosta vapaat tulot. Palkkatulojen lisäksi otetaan huomioon eläkkeet ja niihin rinnastettavat jatkuvat etuudet, elinkorot ja kiinteistön luovutuksen yhteydessä määrääjäksi tai elinkaudeksi pidätetty rahana suoritettava etuus (syytinki) sekä muut jatkuvat henkilökohtaiset tulot samoin kuin pääomasta tai muusta omaisuudesta saatavat nettotulot, kuten korko-, osinko- ja vuokratulot. Tuloina otetaan huomioon myös viimeksi toimitetussa verotuksessa vahvistetut maatalouden ja elinkeinotoiminnan pääoma- ja ansiotulo-osuudet sekä palvelun käyttäjän osuus yhtymän tulosta. Sanottuja tuloja voidaan tarkistaa viimeksi toimitetun verotuksen osoittamasta tulosta niillä prosenttimäärillä, jotka Verohallitus vuosittain antamissaan päätöksissä ennakon perusteella pantavasta tulosta määrää. Jos kuukausittaiset tulot vaihtelevat, otetaan kuukausitulona huomioon viimeksi kuluneen vuoden keskimääräinen kuukausitulo.

10 §:n 5 momentti. Aloitteessa ehdotetaan uudeksi lain 10 §:n 5 momentiksi nykyisen asiakasmaksuasetuksen 29 §:n muotoilua, jonka mukaan pykälän 3 ja 4 momentissa kotona annettavan hoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksua määrättäessä tuloina ei oteta huomioon lap-

silisää, lapsen hoitotukea, asumistukea, vammaistukea, eläkkeensaajan hoitotukea, tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavia sairaanhoito- ja tutkimuskuluja, sotilasavustusta, rintamalisää, opintorahaa, aikuisopintorahaa, opintotuen asumislisää, opintojen johdosta suoritettavia apurahoja ja muita vastaavia avustuksia sekä perhehoidon kustannusten korvauksia. Lisäksi edellä 4 momentissa tarkoitettuina tuloina ei oteta huomioon hoitoa saaneelle alaikäisestä lapsesta suoritettavaa elatusapua tai elatus-tukea eikä eläkkeisiin ja niihin verrattaviin tuloi-

hin sisältyviä huollettavista aiheutuvia korotuk-sia.

10 a §:n 3 momentti. Aloitteessa ehdotetaan, että eläkkeensaajien hoitotuki lisätään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 10 a §:n 3 momentin luetteloon niistä sosiaaliturvatulois-ta, joita ei oteta huomioon päivähoitomaksua määrättäessä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että eduskunta hyväksyy seuraavan la-
kiehdotuksen:*

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 10 ja 10 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (734/1992) 10 §:n 2 momentti,
muutetaan 10 a §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1134/1996, sekä
lisätään 10 §:ään uusi 3—5 momentti seuraavasti:

10 §

*Maksukykyä määriteltäessä huomioon otettavat
tekijät*

— — — — —
Kotona annettavan avopalvelun maksua mää-rättäessä palvelun käyttäjän kuukausitulona ote-taan huomioon palvelun käyttäjän sekä hänen kanssaan yhteistaloudessa avioliitossa tai avio-liiton omaisissa olosuhteissa elävän henkilön ve-ronalaiset ansio- ja pääomatulot sekä verosta va-paat tulot. Jos kuukausittaiset tulot vaihtelevat, kuukausituloina otetaan huomioon viimeksi ku-luneen vuoden keskimääräinen kuukausitulo. Tässä momentissa edellä säädetystä poiketen voidaan veronalaisina tuloina ottaa huomioon viimeksi toimitetussa verotuksessa vahvistetut vastaavat veronalaiset tulot korotettuina niillä prosenttimäärillä, jotka verohallitus vuosittain antamassaan päätöksessä ennakoperinnän las-kemisperusteista määrää.

Pitkäaikaisen laitoshoidon maksua määrät-täessä kuukausitulona otetaan huomioon hoitoa saaneen tulot ennakonpidätyksen ja ennakko-kannon jälkeen sekä verosta vapaat tulot. Palk-katulojen lisäksi otetaan huomioon eläkkeet ja niihin rinnastettavat jatkuvat etuudet, elinkorot ja kiinteistön luovutuksen yhteydessä määrä-ajaksi tai elinkaudeksi pidätetty rahana suoritet-tava etuus (syytinki) sekä muut jatkuvat henkilö-kohtaiset tulot samoin kuin pääomasta tai muus-ta omaisuudesta saatavat nettotulot kuten korko-, osinko- ja vuokratulot. Tuloina otetaan huomioon myös viimeksi toimitetussa verotuk-sessa vahvistetut maatalouden ja elinkeinotoi-minnan pääoma- ja ansiotulo-osuudet sekä pal-velun käyttäjän osuus yhtymän tulosta. Sanottu-ja tuloja voidaan tarkistaa viimeksi toimitetun verotuksen osoittamasta tulosta niillä prosentti-määrillä, jotka verohallitus vuosittain antamas-saan päätöksessä ennakon perusteella pantavas-ta tulosta määrää. Jos kuukausittaiset tulot vaih-televat, otetaan kuukausitulona huomioon vii-

meksi kuluneen vuoden keskimääräinen kuukausitulo.

Edellä 3 ja 4 momentin mukaan kotona annettavan hoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksumäärättäessä tuloina ei oteta huomioon lapsilisää, lapsen hoitotukea, asumistukea, vammaistukea, eläkkeensaajan hoitotukea, tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavia sairaanhoito- ja tutkimuskuluja, sotilasavustusta, rintamalisää, opintorahaa, aikuisopintorahaa, opintotuen asumislisää, opintojen johdosta suoritettavia apurahoja ja muita vastaavia avustuksia sekä perhehoidon kustannusten korvauksia. Lisäksi edellä 4 momentissa tarkoitettuina tuloina ei oteta huomioon hoitoa saaneelle alaikäisestä lapsesta suoritettavaa elatusapua tai elatustukea eikä eläkkeisiin ja niihin verrattaviin tuloihin sisältyviä huollettavista aiheutuvia korotuksia.

10 a §

Päivähoitomaksun määrittämisen perusteena olevat tulot

— — — — —
Tulona ei oteta huomioon lapsilisää, lapsen hoitotukea, asumistukea, vammaistukea, eläkkeensaajan hoitotukea, tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavia sairaanhoito- ja tutkimuskuluja, sotilasavustusta, rintamalisää, opintorahaa, aikuisopintorahaa, opintotuen asumislisää, opintojen johdosta suoritettavia apurahoja ja muita vastaavia avustuksia, perhehoidon kustannusten korvauksia eikä lasten kotihoidon tukea.
— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 6 päivänä huhtikuuta 2001

Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
Anne Huotari /vas